

vrijdag

24.03.2017

20.00 Concertzaal

19.15 Inleiding door

Ignace Bossuyt

Stile Antico

Shakespeare's Sweet Harmony

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Het vocale ensemble Stile Antico (UK) werd in 2001 opgericht en is internationaal bekend voor hun dynamische en expressieve uitvoeringen van de muziek uit de renaissance. Zonder dirigent repeteren en treden de twaalf leden als kamermusici op – elk lid draagt artistiek bij tot het muzikale resultaat. Met deze manier van samenwerking hebben ze het publiek door heel Europa en Noord-Amerika in vervoering kunnen brengen. Hun opnames voor het label Harmonia Mundi worden steevast juichend onthaald. Naast de Gramophone Award for Early Music, een Diapason d'Or de l'Année, een Edison Klassiek Award, en de Preis der deutschen Schallplattenkritik hebben ze twee Grammy-nominaties gekregen.

Stile Antico is in Londen gevestigd en is op veel van de meest prestigieuze podia ter wereld verschenen zoals de BBC Proms, Buckingham Palace, Concertgebouw Amsterdam en Philharmonie de Paris. Het ensemble is ook geregeld te gast bij de toonaangevende festivals van Europa, waaronder het Luzern Festival en de festivals voor oude muziek van Antwerpen, Barcelona, Brugge, Utrecht en York. Sinds hun debuut in Noord-Amerika tijdens het Boston Early Music Festival 2009 maakt Stile Antico geregeld reizen naar de VS en Canada. In 2010 maakten ze hun Mexicaanse debuut aan het Cervantino festival.

Naast hun unieke manier van samenwerking staat Stile Antico bekend om hun innovatieve en doordachte programmering waardoor ze de thematische verbindingen tussen de stukken onder de aandacht brengen om nieuw licht op de muziek uit de renaissance te laten schijnen. Het ensemble heeft ook een passie voor het delen van hun repertoire en stijl met een zo breed mogelijk publiek. Daarom geven ze masterclasses en workshops, en door de ondersteuning van de Stile Antico Foundation hebben ze hun educatieve werk in scholen uitgebreid om jaarlijkse beurzen aan jonge, talentvolle consortzangers te bieden.

Eerder vandaag werkte het ensemble in het Concertgebouw mee aan een open repetitie voor leerlingen van het derde en vierde leerjaar secundair.

Stile Antico: vocaal ensemble
Helen Ashby, Kate Ashby, Rebecca Hickey: sopraan
Sarah Coatsworth, Eleanor Harries, Katie Schofield: alt
Matthew Howard, Benedict Hymas, Andrew Griffiths: tenor
James Arthur, Will Dawes, Tom Flint: bas

—

Thomas Morley (1557?-1602)
It was a lover and his lass (ca.1600)

William Byrd (1543-1623)
O Lord, make thy servant (ca.1570)

John Dowland (ca.1563-1626)
Say, Love, if ever thou did'st find (1603)

John Wilbye (1754-1638)
What needeth all this travail – O Fools!
Can you not see? (1598)

Thomas Weelkes (1576-1623)
Thule – The Andalusian Merchant (1600)

Huw Watkins (1976)
The Phoenix and the Turtle (2014)

William Byrd
Tristitia et anxietas (1589)

Robert Johnson (ca.1583-ca.1634)
Full fathom five (1611)

Thomas Tomkins (1572-1656)
Be strong and of a good courage (1603)

Thomas Weelkes
O Lord grant the King a long life (1603)
When David heard (1597)

Robert Ramsey (1590-1644)
Sleep, fleshly birth (1612)

Nico Muhly (1981)
Gentle sleep (2015)

Orlando Gibbons (1583-1625)
The silver swan (1612)
What is our life (1612)

coproductie: MAFestival

Concertgebouw Brugge maakt deel uit van REMA, Réseau Européen de Musique Ancienne

Met Nederlandse boventiteling

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

VOCAAL

Shakespeare's Sweet Harmony

Tijdens de regering van koningin Elisabeth I (1533-1603) en haar opvolger James I (1567-1625) kende Engeland een culturele bloeiperiode. In de literatuur was William Shakespeare (1565-1616) het onbetwiste boegbeeld. In zijn drama's en komedies had de muziek een centrale plaats, met instrumentale delen (zoals ceremoniële marsen en dansen) of liederen, vaak met luitbegeleiding (*lute songs*). Hoewel er in zijn toneelwerken talrijke verwijzingen zijn naar muziek, zijn er weinig eigentijdse composities bewaard op teksten uit zijn werk. De vele getalenteerde componisten uit die periode waren echter productiever dan ooit tevoren, zowel in het profane als in het religieuze repertoire. In de religieuze muziek was het genre bij uitstek de *anthem*, een meerstemmige zetting van een geestelijke tekst in de volkstaal. De anthem was het equivalent van het Latijnse motet op het vasteland, dat evenwel in Engeland ook nog werd beoefend, zelfs met de steun van de vorsten. Elisabeth had ook nog katholieken in dienst, zoals William Byrd, die zich wel aan de regels van de Anglicaanse kerk moest houden (zoals het bijwonen van de erediensten).

'De vele getalenteerde componisten uit de elisabethaanse periode waren productiever dan ooit tevoren.'

Stilistisch is zowel de imitatieve polyfonie vertegenwoordigd, eigen aan het motet, als de eenvoudiger akkoordische schrijfwijze, die refereert aan de eisen van een optimale tekstverstaanbaarheid, gepropageerd door

de Reformatie. Beide tendensen hebben elkaar wederzijds bevrucht, zodat sommige anthems aanleunen bij het motet, en vice versa. In de wereldlijke muziek kwam Engeland steeds meer in het vaarwater van de Italiaanse madrigaalkunst, met als resultaat een opmerkelijke opbloei van het Engelse madrigaal op het einde van de 16e en het begin van de 17e eeuw. De extreme experimenten, eigen aan het madrigaal in Italië, vooral met het oog op verregaande tekstexpressie, waren aan de Engelsen niet besteed, al waren ook zij gecharmeerd door de mogelijkheden tot tekstinterpretatie die inherent verbonden zijn aan het genre. Toch domineerde in Engeland het lichtere madrigaal. Ook de bijdrage van de Engelse componisten tot het instrumentale repertoire is vermeldenswaard, zowel voor solo (luit en klavecimbel) als voor ensemble (zoals de consortmuziek voor viola da gamba).

Van Thomas Morley en Robert Johnson zijn enkele liederen met luitbegeleiding bewaard op teksten van Shakespeare. De oorspronkelijke partituur is genoteerd als één vocale partij met een harmonische ondersteuning door de luit, waaruit een meerstemmige vocale versie kan afgeleid worden. Morley's *It was a lover and his lass*, op een fragment uit Shakespeares komedie *As you like it*, is een luchtig, strofisch lied over een minnaar en zijn liefje die rollebollen in het korenveld. *Full fathom five* van Robert Johnson, luitenist aan het hof van James I, is een song op een strofe van het lied van de luchtgeest Ariel uit *The tempest*, gericht aan Ferdinand, prins van Napels, die van zijn vader is gescheiden door een schipbreuk. Het is een voorbeeld van de typisch Engelse, lyrische liedkunst, met John Dowland als ongeëvenaard model. Diens strofisch lied *Say love if ever thou didst find* is een ode aan koningin Elisabeth,

mogelijk bedoeld als een muzikale sollicitatie om als luitenist aan haar hof aangesteld te worden (echter zonder resultaat!).

Van de melancholie, eigen aan veel Engelse muziek, getuigen enkele meesterlijke madrigalen. In 1612 overleed prins Henry, de 18-jarige zoon van James I, een gebeurtenis die het land in diepe rouw bracht. Talrijke dichters en componisten brachten hulde aan de geliefde prins. Robert Ramsey componeerde naast een zedelijke *Dialogue of Sorrow upon the death of the late prince Henry* een ontroerend lamento, *Sleep, fleshly bird*. Langzame akkoordprogressies, schrijnende dissonanten en chromatische verglijdingen creëren een sfeer van intense droefheid. Thomas Weelkes koos voor die gelegenheid een toepasselijke oudtestamentische tekst: de klacht van koning David na de dood van zijn zoon Absalom, *When David heard that Absalom was slain*. Dramatische pauzes suggereren de onuitsprekbaarheid van het verdriet.

Het wellicht beroemdste madrigaal van Orlando Gibbons is *The silver swann*, soms geïnterpreteerd als een klacht om het verval van de muzikale elisabethaanse traditie. Gibbons componeert in de verfijnde polyfone stijl van de laat-renaissance. Diep pessimisme is de grondtoon van het grandioze madrigaal *What is our life?*, in diezelfde verheven stijl. Gibbons componeerde het op een tekst van sir Walter Raleigh die in 1612 in de gevangenis was opgesloten op verdenking van samenzwering tegen de koning. Raleigh was actief als schrijver, maar ook als spion en ontdekker. Hij poogde vergeefs Virginia te koloniseren. De ontdekkingsreizen waren overigens een dankbare inspiratiebron voor de Engelse muziek (en voor Shakespeare in *The tempest*). Terwijl Thomas Wilbye zich verbaast

over de schattenjacht in exotische gebieden in de madrigalen *What needeth all this travail* en *The Andalusian merchant*, bezingt Thomas Weelkes in een virtuoos muzikaal natuurtafereel de avonturen in de poolstreken en andere afgelegen gebieden. Weelkes laat zich verleiden tot verregaande imitaties, zoals melismatiek op 'sulphurous fire', langzame tegenover snelle beweging op 'frozen clime' en 'full of flying fishes', stijgende melodische lijnen op 'ascend not higher' en bizarre harmonieën op 'these things seem wondrous'.

Katholieken werden geduld aan het hof, althans onder bepaalde voorwaarden. Naar verluidt had ook Shakespeare katholieke sympathieën. Een aantal van de werken van de katholiek William Byrd zijn doordrongen van de idee van ballingschap en lijden, zoals het prachtige, bijbels geïnspireerde motet *Tristitia et anxietas*. In de anthem *O Lord, make thy servant Elisabeth* brengt hij een ontroerende hulde aan de vorstin uit wier hand hij eet. James I werd op zijn beurt gehuldigd, vermoedelijk ter gelegenheid van zijn kroning in 1603, door Thomas Tomkins (*Be strong and of a good courage*) and Thomas Weelkes (*O Lord, grant the King a long life*). Speciaal voor Stile Antico schreven twee hedendaagse componisten een werk op tekst van Shakespeare, waarin de eerbiedwaardige traditie van de Engelse koormuziek met glans wordt voortgezet. Het koningsdrama *Henry IV* inspireerde Nico Muhly tot het intimistische *Gentle sleep*, met als thema de slaap, of eerder de slapeloosheid als gevolg van de last van het koningschap. *The Phoenix and the Turtle* van Huw Watkins, op een enigmatisch gedicht van Shakespeare, alludeert wellicht op de situatie van de katholieken (de 'bird' verwijst vermoedelijk naar William Byrd).

Geloven: een staatszaak?

Volgens Richard Davies, de aartsdeken van Coventry, een overtuigde anglicaan en een van Shakespeare's eerste biografen, stierf Shakespeare als rooms-katholiek. Men weet niet hoe Davies aan die informatie kwam, maar het is niet onwaarschijnlijk. Zijn vader John Shakespeare en zijn moeder Mary Arden waren aanhangers van het oude geloof in een tijd dat dit, nadat Henry VIII zichzelf had uitgeroepen tot hoofd van de kerk in Engeland, werd onderdrukt. De Engelse schrijver Peter Ackroyd, auteur van een uitgebreide en toonaangevende Shakespeare-biografie, schrijft over wat hij bestempelt als de netelige kwestie van zijn geloof, waarover door de eeuwen heen eindeloos is gediscussieerd: 'Het is waar dat hij de taal en de structuur van het oude geloof in zijn toneel gebruikte, maar dat wil niet zeggen dat hij het katholicisme omhelsde. De oude godsdienst hoorde bij het landschap van zijn verbeelding, niet van zijn geloof.' Of de Engelse bard persoonlijke affiniteiten had met het oude geloof valt niet met zekerheid vast te stellen. Dat hij, zoals veel van zijn tijdgenoten overigens, voorzichtig en noodgedwongen dubbelzinnig omsprong met enige geloofsbelijdenis (in privé katholiek, in het publiek anglicaans), lijkt gezien de talrijke godsdiensttwisten in die periode nogal voor de hand liggend. Onderstaand kort overzicht moge dit illustreren.

In 1534 liet Henry VIII zich met de *Act of Supremacy* uitroepen tot hoofd van de kerk, een reactie op de weigering van de paus om zijn huwelijk met Catharina van Aragon te ontbinden. De Engelse staatskerk was geboren. De katholieke leer en liturgie bleef behouden, en op de ontkenning van de leer van de transsubstantiatie stond zelfs de doodstraf. Wel werden de kloosters afgeschaft en hun rijkdommen in beslag genomen. Calvinistische opvattingen beïnvloedden de staatskerk, vooral tijdens het bewind van Edward VI (1547-

1553), zoon van Henry en Jane Seymour, die bij zijn troonsbestijging pas negen jaar oud was. De regent, Eduard Seymour, hertog van Somerset, werkte samen met aartsbisschop Thomas Cranmer, die gesteund door Calvin de staatskerk hervormde. Heiligenbeelden werden vernietigd, het *Avondmaal* en het *Book of Common Prayer* (in de volkstaal) werd ingevoerd. De jonge Edward werd in 1553 opgevolgd door zijn katholieke halfzuster Mary, dochter van Henry VIII en Catharina van Aragon. Het rooms-katholicisme werd gerestaureerd en na haar huwelijk met Filips II van Spanje (1554) werd een ketterjacht zonder weerga ingezet, die haar de bijnaam Bloody Mary opleverde. Cranmer werd geëxecuteerd en 300 protestanten onder wie 60 vrouwen werden levend verbrand. De anglicaanse kerk kreeg haar definitieve, gematigd protestantse vorm tijdens het bewind van Elisabeth I (1558-1603), de jongste dochter van Hendrik en Anne Boleyn. Ze koos voor een middenweg tussen rooms-katholieken en puriteinen, maar toen ze in 1570 door paus Pius V werd geëxcommuniceerd, werden heel wat extreme katholieken en puriteinen vervolgd en veroordeeld. Na de kinderloze Elisabeth besteeg Jacob VI van Schotland als Jacob I de Engelse troon (1603-1625), die zo in handen kwam van het huis van Stuart. De katholieken verloren hun politieke macht na de mislukte poging van Guy Fawkes (1605) om het parlamentsgebouw op te blazen. De puriteinen echter bestendigden de conflicten. In 1611 hechtte Jacobus I zijn gezag aan de *Authorized Version* van de bijbel, een van de belangrijkste teksten in de geschiedenis van de Engelse taal. Hiermee waren de religieuze machtsconflicten nog lang niet van de baan en ze zullen Groot-Brittannië (waar in de wereld niet?) tot diep in de 20e eeuw blijven teisteren.

Johan Huys

The burning of Mayster Laurence Saunders at Couentry.

Lawrence Saunder op de brandstapel, 1563

Sonia Prina

zo 21.05.17 / 20.00 / Concertzaal
**Sonia Prina & Roberta Invernizzi /
Amore e morte**

Eros en Thanatos: liefde en dood. Bij Monteverdi, Marcello, Lotti, Durante en Händel klinkt dat als grillige dramatiek, sensuele lyriek, vocale acrobatie en onversneden melodrama. Roberta Invernizzi en Sonia Prina bezingen trouw en ontrouw, hoop en wanhoop, en alle andere emoties die Eros over zijn slachtoffers afroept.

Il Gardellino © Michiel Hendryckx

vr 26.05.17 / 20.00 / Concertzaal
**il Gardellino / Koffie bij Zimmermann.
Bach & Telemann**

'Coffee, Coffee muss ich haben!' Liesgen geeft haar leven voor een kop koffie in Bachs notoire *Kaffeekantate*, BWV211, het kostelijke minidrama gecreëerd in het illustere Zimmermannsche Kaffeehaus in Leipzig. Met nog een wereldlijke Bachcantate en een ouverture uit Telemanns kleurrijke collectie rolt il Gardellino de rode loper uit voor dit zeldzaam frivole programma.

HENK VAN RENSBERGEN
wo 25.01.17 — zo 16.04.17

Fotograaf Henk van Rensbergen is al meer dan dertig jaar gefascineerd door de magie en spanning van leegstaande fabrieken en vergeten kasteeltjes. Sinds 2015 werkt hij aan een nieuw project met beelden van hoe de wereld er zou kunnen uitzien als de mens zou uitsterven. Een selectie van zijn foto's is momenteel te bewonderen in het Concertgebouwcafé.

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT 17 ZAND 34 BRUGGE

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

